

ECRI

European Commission against Racism and Intolerance
Commission européenne contre le racisme et l'intolérance

CRI (97) 52
Version grecque
Greek version

ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ ΚΑΤΑ ΤΟΥ ΡΑΤΣΙΣΜΟΥ ΚΑΙ ΤΗΣ ΜΙΣΑΛΛΟΔΟΞΙΑΣ

Η κατά χώρα μέθοδος προσέγγισης
της ECRI:

Έκθεση για την Ελλάδα

Strasbourg, 1997

COUNCIL OF EUROPE
CONSEIL DE L'EUROPE

Επισκευθείτε μας στο Internet: www.coe.int/ecri

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή κατά του Ρατσισμού και της Μισαλλοδοξίας (ECRI) ιδρύθηκε το 1994, με την προτροπή της πρώτης συνάντησης Κορυφής των Αρχηγών Κρατών και Κυβερνήσεων των Κρατών μελών του Συμβουλίου της Ευρώπης, για να καταπολεμήσει τα αυξανόμενα προβλήματα του ρατσισμού, της ξενοφοβίας, του αντισιμιτισμού και της μισαλλοδοξίας που απειλούν τα ανθρώπινα δικαιώματα και τις δημοκρατικές αξίες στην Ευρώπη. Τα μέλη της ECRI επελέγησαν για την αναγνωρισμένη τους ειδικότητα σε θέματα σχετικά με φυλετικές διακρίσεις και μισαλλοδοξία.

Τα καθήκοντα που ανατέθηκαν στην ECRI ήταν να: εξετάσει τις νομοθεσίες, την πολιτική και άλλα μέτρα των Κρατών μελών για την καταπολέμηση του ρατσισμού, της ξενοφοβίας, του αντισιμιτισμού και της μισαλλοδοξίας καθώς και την αποτελεσματικότητά τους, να προτείνει περαιτέρω δράση σε τοπικό, εθνικό και Ευρωπαϊκό επίπεδο, να διατυπώσει υποδείξεις γενικής πολιτικής για τα Κράτη μέλη και να μελετήσει τα διεθνή νομικά κείμενα κατάλληλα για το θέμα, με σκοπό την ενίσχυσή τους όπου χρειάζεται.

Ένα τμήμα των δραστηριοτήτων που αναπτύχθηκαν από την ECRI για την εκπλήρωση της αποστολής της είναι και η κατά χώρα μέθοδος προσέγγισης, η οποία περιλαμβάνει την ανάλυση της κατάστασης στο καθένα από τα Κράτη μέλη ώστε να παρέχει στις κυβερνήσεις χρήσιμες και συγκεκριμένες προτάσεις.

Η διαδικασία που υιοθετήθηκε για την προετοιμασία των εκθέσεων για κάθε συγκεκριμένο κράτος είναι περιληπτικά η εξής:

- α. Η προκαταρκτική συλλογή πληροφοριών καθώς και η προετοιμασία των κειμένων των προκαταρκτικών σχεδίων εκθέσεων γίνεται από μικρές ομάδες εργασίας της ECRI. Οι προκαταρκτικές πηγές πληροφοριών που χρησιμοποιούνται είναι πολλές και ποικίλες, και περιλαμβάνουν μεταξύ άλλων απαντήσεις κυβερνήσεων σε ένα ερωτηματολόγιο που στάλθηκε από την ECRI, εισηγήσεις από τα αρμόδια εθνικά μέλη της ECRI, πληροφορίες για τις εθνικές νομοθεσίες που συγκεντρώθηκαν για την Επιτροπή από το Ελβετικό Ινστιτούτο Συγκριτικού Δικαίου¹, πληροφορίες από διεθνείς και εθνικές μη κυβερνητικές οργανώσεις, διάφορα δημοσιεύματα και τα μέσα μαζικής ενημέρωσης.
- β. Η ECRI εξετάζει και συζητάει το προκαταρκτικό κείμενο έκθεσης για κάθε κράτος σε ολομέλεια και υιοθετεί ένα σχέδιο έκθεσης.

---

¹ Η έκθεση που ετοιμάστηκε από το Ελβετικό Ινστιτούτο (αναφ: CRI (97) 38), και καλύπτει τη σχετική νομοθεσία στα Κράτη μέλη του Συμβουλίου της Ευρώπης διατίθεται από τη Γραμματεία της ECRI.

- γ. Το σχέδιο έκθεσης στέλνεται στην αρμόδια κυβέρνηση για μια διαδικασία εμπιστευτικού διαλόγου που διεξάγεται μέσω ενός εθνικού συνδέσμου διορισμένου από την κυβέρνηση. Το σχέδιο έκθεσης για το κράτος επανεξετάζεται και πιθανώς αναθεωρείται κάτω από το φως των σχολίων που έγιναν από την κυβέρνηση.
- δ. Έπειτα η έκθεση υιοθετείται στην τελική της μορφή από την ολομέλεια της ECRİ και διαβιβάζεται από την Επιτροπή Υπουργών του Συμβουλίου της Ευρώπης στην κυβέρνηση του συγκεκριμένου κράτους. Δύο μήνες μετά από αυτή τη διαβίβαση, η έκθεση δημοσιοποιείται, εκτός αν η κυβέρνηση του κράτους ζητήσει ειδικώς η έκθεση να μη δημοσιοποιηθεί.

Η πρώτη σειρά έντεκα εκθέσεων της ECRİ για συγκεκριμένα κράτη² διαβιβάστηκε στις αντίστοιχες κυβερνήσεις τον Ιούλιο 1997. Οι εκθέσεις συνεπώς τώρα δημοσιοποιούνται. Η ακόλουθη έκθεση περιέχει την ανάλυση και τις προτάσεις της ECRİ σχετικά με την Ελλάδα.

Πρέπει να σημειωθεί ότι η ECRİ διεκπεραιώνει την κατά χώρα διαδικασία ετοιμάζοντας εκθέσεις και για τα σαράντα Κράτη μέλη του Συμβουλίου της Ευρώπης. Αυτή η πρώτη σειρά έντεκα εκθέσεων, για την οποία η διαδικασία ολοκληρώθηκε τον Ιούνιο 1997, θα ακολουθηθεί και από άλλες σειρές εκθέσεων για τα υπόλοιπα Κράτη μέλη του Συμβουλίου της Ευρώπης. Η σειρά με την οποία παράγονται οι εκθέσεις δεν έχει καμία άλλη σημασία εκτός από το ότι αυτές είναι οι πρώτες εκθέσεις που ολοκληρώθηκαν.

Η δημοσίευση της έκθεσης αυτής εκφράζει την αρχή μιας συνεχιζόμενης και δραστήριας διαδικασίας ανταλλαγής μεταξύ της ECRİ και των αρχών καθενός από τα Κράτη μέλη, με σκοπό να υιοθετήσουν λύσεις στα προβλήματα του ρατσισμού και της μισαλλοδοξίας που αντιμετωπίζει η Ευρώπη. Η ECRİ θα καλωσορίσει επίσης τις εισηγήσεις των μη κυβερνητικών οργανώσεων και άλλων ομάδων που εργάζονται σ'αυτόν τον τομέα για να εξασφαλίσει το ότι η δουλειά της είναι όσο το δυνατό πιο εποικοδομητική και χρήσιμη.

* * *

---

² Εκθέσεις για το Βέλγιο, τη Δημοκρατία της Τσεχίας, τη Φιλανδία, την Ελλάδα, την Ουγγαρία, την Ισλανδία, την Ιρλανδία, τη Λιθουανία, το Λουξεμβούργο, τη Μάλτα και την Πολωνία.

Για περισσότερες πληροφορίες σχετικά με την εργασία της Ευρωπαϊκής Επιτροπής κατά του Ρατσισμού και της Μισαλλοδοξίας (ECRI) και για τις άλλες δραστηριότητες του Συμβουλίου της Ευρώπης σ'αυτόν τον τομέα, παρακαλούμε επικοινωνήστε με:

**Secretariat of ECRI
Human Rights Directorate
Council of Europe
F-67075 STRASBOURG Cedex
Τηλ.: +33(0) 3 88 41 29 64
Φαξ: +33(0) 3 88 41 39 87
E-mail: combat.racism@coe.int**

Εισαγωγή

Η Ελλάδα είναι μια αρκετά ομοιογενής χώρα στην οποία ένα πολύ μεγάλο ποσοστό του πληθυσμού είναι Έλληνες ως προς την εθνική καταγωγή και Ορθόδοξοι το θρήσκευμα. Η ιδέα του «ελληνισμού», ή μια έντονη Ελληνική ταυτότητα, έχει πάρει ιστορική έμφαση και συνεχίζει να επηρεάζει τη σύγχρονη Ελληνική κοινωνία. Η γεωγραφική θέση και η ιστορία της Ελλάδας είναι παράγοντες που εξηγούν αυτή την έμφαση: όμως οι ίδιοι παράγοντες μπορούν να προκαλέσουν μια αίσθηση ανασφάλειας η οποία ενδέχεται, αν δεν τεθεί υπό έλεγχο, να οδηγήσει σε υπερβολικό εθνοκεντρισμό και ένα κλίμα δυσπιστίας απέναντι στους «άλλους». Τέτοιο κλίμα μπορεί να κάνει μερικές ομάδες –και υπηκόων και μη υπηκόων- να αισθάνονται κατά καιρούς αποξενωμένοι.

Η Ελλάδα κατά τα τελευταία λίγα χρόνια έχει βιώσει μια σημαντική αύξηση της μετανάστευσης, νόμιμης αλλά, ιδιαίτερα, παράνομης, για την οποία οι κατάλληλες δομές και διαδικασίες δεν είναι, και δικαιολογημένα, πάντα αποτελεσματικές.

Μερικές από τις περιοχές-κλειδιά που σημείωσε η ECRÍ ως άξιες ιδιαίτερης προσοχής περιλαμβάνουν:

- την κατάσταση των μειονοτήτων στην Ελλάδα, περιλαμβανομένης της Μουσουλμανικής μειονότητας όπως αυτή αναγνωρίστηκε από τη Συνθήκη της Λωζάνης το 1923 και η ανάγκη να εξασφαλιστεί το ότι τέτοιες ομάδες δεν βρίσκονται σε μειονεκτική θέση εξ αιτίας της ισχύουσας νομοθεσίας ή της έντονης αίσθησης της Ελληνικής εθνικής ταυτότητας.
- την ανάγκη να εξασφαλιστεί το ότι το πολιτικό και κοινωνικό κλίμα δεν είναι κλίμα δυσπιστίας εναντίον αυτών που είναι διαφορετικοί.
- το νεοαναπτυχθέν φαινόμενο της νόμιμης και παράνομης μετανάστευσης στη χώρα.

---

³ **Σημείωση: Οποιαδήποτε εξέλιξη μετά την 7 Ιουνίου 1996 δεν καλύπτεται από την ανάλυση που ακολουθεί και δεν λαμβάνεται υπόψη στα συμπεράσματα και στις προτάσεις.**

I. ΝΟΜΙΚΕΣ ΑΠΟΨΕΙΣ⁴

A. Διεθνή Νομικά Κείμενα

1. Η Ελλάδα δεν έχει ακόμα υπογράψει ή επικυρώσει τον Ευρωπαϊκό Χάρτη για τις Τοπικές Γλώσσες και τις Γλώσσες των Μειονοτήτων, τη Συνθήκη για τη Διάκριση στην Εκπαίδευση της UNESCO και τη Συνθήκη Πλαίσιο για την Προστασία των Εθνικών Μειονοτήτων. Υπάρχει η αίσθηση ότι αυτά τα κείμενα πρέπει να υπογραφούν και να επικυρωθούν χωρίς καθυστέρηση. Επιπλέον, η Ελλάδα ενθαρρύνεται να αποδεχτεί το Άρθρο 14 της Συνθήκης για την Εξάλειψη Όλων των Μορφών Φυλετικής Διάκρισης, επιτρέποντας να εξετασθούν από την Επιτροπή ατομικές αναφορές. Η Ελλάδα πρέπει επίσης να εξετάσει το ενδεχόμενο υπογραφής και επικύρωσης της Ευρωπαϊκής Συμφωνίας σχετικά με τα Άτομα που Συμμετέχουν σε Διαδικασίες της Ευρωπαϊκής Επιτροπής και του Δικαστηρίου Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων.

2. Υπάρχει η ελπίδα ότι η επικύρωση της Διεθνούς Συνθήκης για τα Αστικά και Πολιτικά Δικαιώματα του 1966, την οποία αυτόν τον καιρό εξετάζει η Ελληνική Βουλή, θ' αρχίσει να ισχύει το συντομότερο δυνατό.

B. Συνταγματικές Διατάξεις

3. Παρόλο που κατά τον Ελληνικό νόμο απαγορεύεται η διάκριση βάσει εθνικότητας, το Άρθρο 19 του Κώδικα Ελληνικής Ιθαγένειας προβλέπει ότι από Έλληνες υπηκόους που δεν είναι Ελληνικής εθνικότητας (Ελληνικής εθνικής καταγωγής) μπορεί να αφαιρεθεί η υπηκοότητα αν φύγουν από τη χώρα και οι Ελληνικές αρχές θεωρήσουν ότι δεν σκοπεύουν να επιστρέψουν. Το 1994 και το 1995 αρκετά άτομα υπέστησαν τέτοια μέτρα⁵. Η κατάργηση αυτού του Άρθρου έχει ήδη αποτελέσει το αντικείμενο πολλής δημόσιας συζήτησης και η ECRJ φρονεί ότι πρέπει να τεθούν σε εφαρμογή χωρίς άλλη καθυστέρηση μέτρα που θα ευθυγραμμίσουν τον Κώδικα Ιθαγένειας με τα ισχύοντα στα δίκαια των ευρωπαϊκών κρατών.

4. Οι διατάξεις που ρυθμίζουν το δικαίωμα της ίδρυσης και διοίκησης σωματείων ορίζει ότι μόνο Έλληνες υπήκοοι απολαμβάνουν πλήρως αυτό το δικαίωμα. Θεωρείται λοιπόν ότι αυτός ο νόμος πρέπει να τροποποιηθεί για να εξασφαλίζει σε όλους τους κατοίκους το ίδιο δικαίωμα να ιδρύουν και να διοικούν σωματεία κατά συμμόρφωση με τα Άρθρα 11 και 14 της Ευρωπαϊκής Σύμβασης Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων.

---

⁴ Μια πλήρης ανασκόπηση της νομοθεσίας που ισχύει στην Ελλάδα στον τομέα της καταπολέμησης των φυλετικών διακρίσεων και της μισαλλοδοξίας δίνεται στο δημοσίευμα CRI (95) 2 rev. προετοιμασμένο για την ECRJ από το Ελβετικό Ινστιτούτο Συγκριτικού Δικαίου (δείτε βιβλιογραφία).

⁵ Σύμφωνα με τις εκθέσεις του Υπουργού Εξωτερικών (Department of State) των ΗΠΑ, το 1994 42 άτομα υπέστησαν τέτοια μέτρα, ενώ το 1995, ο αριθμός αυξήθηκε στα 72 άτομα (δείτε βιβλιογραφία).

Γ. Διατάξεις Ποινικού Δικαίου

5. Παρόλο που η Ελληνική νομοθεσία περιέχει προβλέψεις που στοχεύουν στην καταστολή πράξεων φυλετικής διάκρισης (Νόμος 927/1979), φαίνεται πως υπάρχουν κάποιες δυσκολίες στην εφαρμογή αυτού του νόμου, και πολύ λίγες υποθέσεις έχουν εκδικαστεί με βάση αυτό το νόμο. Φαίνεται ότι το Υπουργείο Δικαιοσύνης σκοπεύει να συμπληρώσει το Άρθρο 4 του Νόμου 927/1979 ώστε να επιτρέψει σε οποιαδήποτε ενδιαφερόμενη ομάδα προσώπων ή άτομο να ξεκινήσει δικαστική διαδικασία για υποθέσεις με ρατσιστική χροιά και μια τέτοια εξέλιξη θα ήταν ευπρόσδεκτη. Ακόμα, η κυβέρνηση και οι δικαστικές αρχές ίσως θα έπρεπε να εξετάσουν λεπτομερέστερα το ερώτημα της εφαρμογής της ισχύουσας νομοθεσίας. Θα μπορούσαν να υποδηλώσουν ξεκάθαρα τα νομικά όρια, που διαφοροποιούν εθνικιστικές συζητήσεις από ξενόφοβες ομιλίες οι οποίες υποκινούν διακρίσεις και φυλετικό μίσος, να παρέχουν στα θύματα πληροφορίες σχετικές με τα δικαιώματά τους και να τα ενθαρρύνουν να καταγγέλουν υποθέσεις στη Δικαιοσύνη, να προετοιμάζουν την αστυνομία και τις δικαστικές αρχές να χειρίζονται τέτοιες υποθέσεις, και να παρέχουν νομική βοήθεια στα θύματα. Αυτό θα εξασφάλιζε ότι η ισχύουσα νομοθεσία εφαρμόζεται πιο αυστηρά σε όλες τις υποθέσεις διακρίσεων και υποκίνησης φυλετικού μίσους, όχι μόνο στις πολύ σοβαρές περιπτώσεις, αφού ακόμα και σχετικά «δευτερεύουσες» υποθέσεις μπορούν να υποθάλψουν ένα κλίμα μισαλλοδοξίας, και το να επιτρέπεται σε τέτοια περιστατικά να διαφεύγουν μπορεί να ζημιώσει την αξιοπιστία ενός τμήματος της νομοθεσίας και μπορεί ακόμα και να θεωρηθεί σαν σιωπηρή αποδοχή μιας τέτοιας συμπεριφοράς.

Δ. Διατάξεις Αστικού και Διοικητικού Δικαίου

6. Ο νέος εκλογικός νόμος, ο οποίος καθορίζει το επίπεδο εκλογιμότητας στα 3% σε εθνικό επίπεδο, συνδυασμένος με τις καινούργιες εκλογικές περιφέρειες, κάνει ιδιαίτερα δύσκολη την εκλογή για τη Βουλή μελών της Μουσουλμανικής μειονότητας με δικούς τους συνδυασμούς. Η ECRI αναρωτιέται αν η Ελληνική Κυβέρνηση θα ήθελε να εξετάσει μια λύση που θα επέτρεπε σε συνδυασμούς που αντιπροσωπεύουν τη Μουσουλμανική μειονότητα, να κερδίσουν έδρες. Η νέα διαίρεση των τοπικών εκλογικών περιφερειών είχε επίσης αρνητική επίδραση στις πιθανότητες να εκλεγούν μέλη της Μουσουλμανικής μειονότητας σε τοπικό επίπεδο. Για να καταστεί βέβαιο ότι η Μουσουλμανική μειονότητα μπορεί να συμμετέχει πλήρως στον τοπικό πολιτικό βίο, η αναθεώρηση των εκλογικών περιφερειών της Ροδόπης και του Έβρου, και της Ξάνθης και δύο γειτονικών περιφερειών, πρέπει να επανεξεταστεί.

Ε. Ειδικευμένα σώματα

7. Επί του παρόντος στην Ελλάδα δεν υπάρχει ειδικευμένο σώμα υπεύθυνο για ζητήματα σχετικά με φυλετικές διακρίσεις και μισαλλοδοξία. Η Ελλάδα ίσως να ήθελε να εξετάσει τη δυνατότητα δημιουργίας ενός τέτοιου ειδικευμένου σώματος, εμπνεόμενη από την ποικιλία τέτοιων ειδικευμένων σωμάτων τα οποία ήδη υπάρχουν σε έναν μεγάλο αριθμό Ευρωπαϊκών χωρών.

II. ΑΠΟΨΕΙΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ

ΣΤ. Υποδοχή και κατάσταση των μη-υπηκόων

8. Η Ελλάδα ζει αυτή την εποχή ένα κύμα νόμιμης και, ιδιαίτερα, παράνομης μετανάστευσης προς τη χώρα, ένα φαινόμενο με το οποίο δεν είχε χρειαστεί ν'ασχοληθεί παλαιότερα. Κατά συνέπεια, ιδιαίτερη σκέψη πρέπει ν'αφιερωθεί σ'αυτό το θέμα και μια σταθερή πολιτική να υιοθετηθεί.

9. Σχετικά με τους νόμιμους μετανάστες και τους πρόσφυγες, ειδικές υποδομές μπορούν να δημιουργηθούν για να διευκολύνουν την ενσωμάτωση τέτοιων ομάδων στην Ελληνική κοινωνία. Μπορεί να περιλαμβάνουν υποδομές υποδοχής που προσφέρουν πληροφορίες και συμβουλές, υποδομές που διευκολύνουν την πρόσβαση για απασχόληση, γλώσσα και άλλα εκπαιδευτικά προγράμματα κ.λ.π. Αυτές οι υποδομές πρέπει να συντονίζονται σε κεντρικό επίπεδο και να ελέγχονται και να αξιολογούνται τακτικά.

10. Σχετικά με τους παράνομους μετανάστες, το ερώτημα της παραχώρησης δικαιωμάτων κοινωνικής ασφάλειας σ'αυτούς που εργάζονται και πληρώνουν εισφορά για κοινωνική ασφάλιση, αλλά δεν μπορούν αυτή τη στιγμή να ζητήσουν τις ανάλογες παροχές, αφού αδυνατούν να επιδείξουν άδεια παραμονής, εξετάζεται επί του παρόντος και υπάρχει η ελπίδα ότι θα βρεθεί μια λύση το συντομότερο δυνατό. Επίσης είναι σημαντικό να επιτρέπεται στα παιδιά των παράνομων μεταναστών να παρακολουθούν σχολεία.

11. Πρέπει να παρέχεται στην αστυνομία και στους υπαλλήλους των γραφείων αλλοδαπών εκπαίδευση για να διασφαλίζεται ότι τηρούν ακριβώς την πολιτική της κυβέρνησης και αντιμετωπίζουν με το σωστό τρόπο και τους νόμιμους και τους παράνομους μετανάστες. Η μεταχείριση τέτοιων ομάδων πρέπει να ελέγχεται και οποιαδήποτε παράβαση καθήκοντος από την πλευρά των υπαλλήλων πρέπει να αποδοκιμάζεται δημόσια και να τιμωρείται.

Z. Μόρφωση και εκπαίδευση

12. Το Ελληνικό Υπουργείο Εθνικής Παιδείας έχει δηλώσει την αφοσίωσή του στην διευκόλυνση της ενσωμάτωσης των μαθητών των μειονοτήτων στην κοινωνική και επαγγελματική ζωή της χώρας, και έχει κατά συνέπεια, εισαγάγει μεταρρυθμίσεις που στοχεύουν στη βελτίωση των τρόπων διδασκαλίας της επίσημης γλώσσας. Το πρόσφατο σχέδιο νόμου για την διευκόλυνση της εισαγωγής στα Ελληνικά Πανεπιστήμια σπουδαστών από τη Μουσουλμανική μειονότητα της Θράκης, είναι ένα ευπρόσδεκτο βήμα. Τέτοιες προσπάθειες οδηγούν προς τη σωστή κατεύθυνση. Ομως δεν πρέπει ν'αποκλείουν την δυνατότητα των μειονοτήτων να εκφράζουν τα δικά τους θρησκευτικά, γλωσσικά και πολιτιστικά χαρακτηριστικά. Σ'αυτό το πλαίσιο ίσως πρέπει να επιτραπεί στη Μουσουλμανική μειονότητα περισσότερη αυτονομία στην παροχή σχολικών βιβλίων και δασκάλων για τα σχολεία της. Συγχρόνως οι Ελληνικές αρχές, σε στενή συνεργασία με τη Μουσουλμανική μειονότητα, μπορούν να εξετάσουν πιθανά

μέτρα για να διασφαλίσουν ότι δεν ισχύουν διακρίσεις σχετικά με την πρόσβαση στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση, και ιδιαίτερα να καταστήσουν βέβαιο ότι στα απαραίτητα κριτήρια για εισαγωγή σε τέτοιου είδους εκπαίδευση ανταποκρίνεται το μεγαλύτερο ποσοστό των Μουσουλμάνων μαθητών.

13. Γενικότερα, πρέπει να υπάρξει μέριμνα για την προώθηση ενός κλίματος ανοχής και κατανόησης διαφορετικών πολιτισμών και λαών στη σχολική μόρφωση. Τα παιδιά πρέπει να ενθαρρύνονται να βλέπουν τις διαφορές σαν ένα θετικό στοιχείο και όχι σαν απειλή. Τα παιδιά που δεν είναι Ελληνορθόδοξα στο θρήσκευμα πρέπει να τυγχάνουν ίσης μεταχείρισης με τους άλλους μαθητές, ακόμα και αν δεν συμμετέχουν σε Ορθόδοξη θρησκευτική λατρεία. Σαν ένα βήμα προς την βελτίωση της ανοχής μέσα στα σχολεία, οι πρόσφατες αλλαγές στα σχολικά βιβλία με σκοπό να εξαφανιστούν κείμενα με αντισημιτικά υπονοούμενα είναι αξιόπαινες.

14. Ειδική διδασκαλική εκπαίδευση, και για την αύξηση της συνειδητοποίησης τέτοιων θεμάτων, και για τον εφοδιασμό των δασκάλων με τρόπους αντιμετώπισης διάφορων μειονοτικών ομάδων (Ελλήνων υπηκόων και μη) μέσα στην τάξη τους, πρέπει ν'αναπτυχθεί.

Η. Απασχόληση

15. Με σκοπό να βελτιωθούν οι διακοινοτικές σχέσεις και το γενικό κλίμα ανοχής μέσα στην Ελλάδα, υπάρχει η αίσθηση ότι πρέπει να ληφθούν μέτρα για την εξασφάλιση του ότι τα μέλη των μειονοτήτων που έχουν ελληνική υπηκοότητα εκπροσωπούνται δίκαια στις δημόσιες υπηρεσίες. Υπάρχει η αίσθηση ότι μέλη τέτοιων ομάδων έχουν δυσκολίες στην απόκτηση θέσεων αυτής της κατηγορίας, εξ αιτίας της ανεπαρκούς γνώσης της Ελληνικής γλώσσας ή της έλλειψης προσόντων, και πρέπει να ληφθούν ειδικά μέτρα για να βοηθηθούν τέτοια άτομα να φθάσουν στο απαιτούμενο επίπεδο. Η πρόσφατη απόφαση να επιτραπεί σε Έλληνες Μουσουλμάνους να εισαχθούν στις στρατιωτικές ακαδημίες και να γίνουν αξιωματικοί είναι ευπρόσδεκτη.

16. Μη Έλληνες υπήκοοι που απασχολούνται σε ναυτικές εργασίες πρέπει ν'απολαμβάνουν ίδιες συνθήκες και δικαιώματα, όπως οι Έλληνες συνάδελφοί τους με ίδια προσόντα εργασίας.

Θ. Στατιστικές

17. Δεδομένων των μεγάλων διαφορών στους αριθμούς που είναι διαθέσιμοι αυτή τη στιγμή αναφορικά με τον αριθμό και την κατάσταση των μη υπηκόων και άλλων δυνητικά ευάλωτων ομάδων στην Ελλάδα, πιστεύεται ότι η Ελλάδα μπορεί να θέλει να καθιερώσει ένα σύστημα συλλογής δεδομένων, σύμφωνα με τους ευρωπαϊκούς κανονισμούς για την προστασία δεδομένων και την προστασία της ιδιωτικής ζωής.

I. Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης

18. Τα ΜΜΕ έχουν να παίξουν ένα σημαντικό ρόλο στη διαμόρφωση της δημόσιας συμπεριφοράς σε κάθε χώρα. Ενώ οι πολιτικοί και οι κυβερνητικοί παράγοντες έχουν την ευθύνη να μην εφοδιάζουν τα ΜΜΕ με εμπρηστικό υλικό που μπορεί να δημιουργήσει στη χώρα ένα κλίμα ξενοφοβίας, και να βεβαιώνονται ότι ισχύει νομοθεσία ενάντια στην υποκίνηση του μίσους, το ίδιο το επάγγελμα φέρει το βάρος της ευθύνης του αυτο-κανονισμού: να διασφαλίζει την ύπαρξη και την εφαρμογή κώδικα συμπεριφοράς ο οποίος να τιμωρεί οποιεσδήποτε αποκλίσεις απ'αυτόν.

K. Άλλοι τομείς

- Διακοινοτικές σχέσεις

19. Η μεγάλη πλειοψηφία των Ελλήνων πολιτών πιστεύει ότι η Ελληνική κοινωνία είναι πολύ ομοιογενής, και έχει μια έντονη αίσθηση εθνικής ταυτότητας που σχετίζεται με την Ορθοδοξία και την Ελληνική εθνική καταγωγή. Αυτό μπορεί, κάτω από ορισμένες συνθήκες, να εκτραπεί σε μια τάση αντιμετώπισης οποιωνδήποτε διαφορών σαν απειλών. Η ανάπτυξη ενός τέτοιου κλίματος δυσπιστίας δεν πρέπει να επιτραπεί. Η ευθύνη ανήκει στους πολιτικούς, θρησκευτικούς και άλλους αρχηγούς, να χαράξουν το δρόμο αποφεύγοντας τη ρητορική υποστήριξη του υπερβολικού εθνικισμού ή εθνοκεντρισμού και καταδικάζοντας σταθερά και δημόσια οποιαδήποτε εκδήλωση ξενοφοβίας. Μια άλλη σημαντική προσφορά στο κλίμα εμπιστοσύνης θα ήταν μια ανοιχτή και ελεύθερη από προκαταλήψεις συζήτηση, ιδιαίτερα μια που θα αφορούσε τις σχέσεις μεταξύ πολιτών Ελληνικής εθνικής καταγωγής και της Μουσουλμανικής μειονότητας, μια συζήτηση που θα μπορούσε να επεκταθεί στην διάσταση της Τουρκικής ταυτότητας ενός τμήματος της μειονότητας αυτής.

20. Σε μια χώρα όπου η Ορθόδοξη θρησκεία είναι τόσο πολύ κυρίαρχη, ιδιαίτερη φροντίδα πρέπει να δοθεί στη διασφάλιση του ότι η κυβερνητική πολιτική –σκόπιμα ή τυχαία- δεν ξεχωρίζει εθνικές μειονότητες που δεν ανήκουν σ'αυτό το θρήσκευμα ως «ξένες», αφού αυτό μπορεί να προκαλέσει ένα κλίμα ανασφάλειας και δυσπιστίας εκ μέρους και του πληθυσμού της πλειοψηφίας και της μειονότητας.

21. Γ'αυτόν τον λόγο, η αναφορά που γίνεται στη θρησκεία του κάθε ατόμου στις Ελληνικές ταυτότητες, είναι ένα ιδιαίτερα ευαίσθητο θέμα. Ενώ σαν αρχή δεν είναι πλέον υποχρεωτικό να δηλώνεται η θρησκεία στις ταυτότητες, δεδομένου ότι το θέμα αυτό έχει ήδη δώσει λαβή σε μεγάλη διαμάχη, θα ήταν ιδιαίτερα επιθυμητό οποιαδήποτε αναφορά στη θρησκεία να αφαιρεθεί από τις ταυτότητες. Αυτό, όπως ελπίζεται, θα είχε σαν αποτέλεσμα να περιορίσει ανοιχτή ή κρυφή διάκριση κατά των μελών των μη-Ορθόδοξων θρησκευμάτων, τα οποία μπορεί σε μερικές περιπτώσεις να θεωρηθούν ως λιγότερο «Έλληνες» από τους Ορθόδοξους με Ελληνική εθνικότητα.

22. Οποιοσδήποτε εκφράσεις ή εκδηλώσεις διάκρισης προς τις εθνικές μειονότητες εκ μέρους της αστυνομίας, των δασκάλων, των δικαστικών και άλλων δημοσίων υπαλλήλων πρέπει να τιμωρούνται αυστηρά και να καταγγέλλονται δημόσια. Γ' αυτό πρέπει να δοθεί σημασία για κατάλληλη αρχική εκπαίδευση και μετεκπαίδευση των δημοσίων υπαλλήλων, και πιθανή υιοθέτηση διατάξεων που να επιτρέπουν πειθαρχικές διαδικασίες γι' αυτό το θέμα.

23. Με σκοπό την καλλιέργεια ενός κλίματος καλών διακοινοτικών σχέσεων, οι πρόσφατες συζητήσεις μέσα στην Ελληνική κυβέρνηση σχετικά με την πιθανότητα κατάργησης της υποχρέωσης να καταθέτονται αιτήσεις στην Ορθόδοξη Εκκλησία πριν από την ίδρυση τόπων λατρείας για άλλες θρησκείες είναι ένα ευπρόσδεκτο βήμα. Με το ίδιο πνεύμα, ο νόμος που απαγορεύει τον θρησκευτικό προσηλυτισμό θα μπορούσε να αναθεωρηθεί.

- **Ευάλωτες ομάδες**

24. Ο πληθυσμός των Ρόμα/Τσιγγάνων στην Ελλάδα, όπως και σε άλλες χώρες, είναι ιδιαίτερα ευάλωτος σε μειονεκτική μεταχείριση και αποκλεισμό από πολλούς τομείς. Ιδιαίτερη φροντίδα πρέπει να ληφθεί για την εξέταση αυτού του προβλήματος, έτσι ώστε να μπορεί ν' αναπτυχθεί κάποια πολιτική για να βελτιωθεί η κατάσταση.

* * *

Γενικά δεδομένα που έδωσαν οι αρχές του κράτους

Για λόγους συνέπειας, η ECRl στις Κατά Χώρα (CBC) εκθέσεις της έχει αναπαραγάγει σ' αυτό το πλαίσιο στατιστικά στοιχεία που προέρχονται μόνο από τις απαντήσεις των Κυβερνήσεων στο ερωτηματολόγιο της ECRl. Το ερωτηματολόγιο στάλθηκε στην Ελληνική Κυβέρνηση στις 13 Ιουλίου 1994.

Η ECRl δεν φέρει καμία ευθύνη για τα πιο κάτω στοιχεία.

Μη Έλληνες που κατοικούν μόνιμα στην Ελλάδα: 69 884 (τέλος 1994), από τους οποίους μια μεγάλη πλειοψηφία είναι πολίτες της ΕΕ.

Κατά προσέγγιση αριθμός παρανόμων μεταναστών: μεταξύ 240 000 και 290 000, από τους οποίους 150 000 – 200 000 είναι Αλβανοί πολίτες.

Άλλες ομάδες που αναφέρθηκαν: Εβραϊκή κοινότητα, Τσιγγάνοι (Ορθόδοξοι και Μουσουλμάνοι), Μάρτυρες του Ιεχωβά.

* Πληθυσμός της Ελλάδας: 10 280 000 (Ιανουάριος 1992). Ο αριθμός αυτός πάρθηκε από το δημοσίευμα του Συμβουλίου της Ευρώπης «Πρόσφατες δημογραφικές εξελίξεις στην Ευρώπη» (δείτε βιβλιογραφία).

Βιβλιογραφία

Αυτή η βιβλιογραφία καταχωρεί τις κυριότερες δημοσιευμένες πηγές των οποίων έγινε χρήση κατά την εξέταση της κατάστασης στην Ελλάδα: Δεν καλύπτει όλες τις διάφορες πηγές πληροφοριών (ΜΜΕ, επαφές μέσα στη χώρα, εθνικές ΜΚΟ, κλπ) οι οποίες χρησιμοποιήθηκαν.

1. Απάντηση των Ελληνικών Αρχών στο Ερωτηματολόγιο της ECRI.
2. CRI (94) 2 και Προσθήκη: Κατάσταση στα Κράτη Μέλη του Συμβουλίου της Ευρώπης σχετικά με τα υπό εξέτασιν θέματα από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή κατά του Ρατσισμού και της Μισαλλοδοξίας: Κείμενα εργασίας που υποβλήθηκαν από τα Μέλη της ECRI, έγγραφο Συμβουλίου της Ευρώπης.
3. Πρόσφατες Δημογραφικές εξελίξεις στην Ευρώπη, Εκδόσεις Συμβουλίου της Ευρώπης, 1994.
4. CDMG (94) 16 Τελικό: Πρόσφατες εξελίξεις στις πολιτικές που συνδέονται με τη μετανάστευση και τους μετανάστες, έγγραφο Συμβουλίου της Ευρώπης.
5. Τάσεις στην Διεθνή Μετανάστευση: Ετήσια Έκθεση 1993, ΟΟΣΑ, 1994.
6. CRI (95) 2 αναθ.: Νομικά μέτρα για την καταπολέμηση του Ρατσισμού και της Μισαλλοδοξίας στα Κράτη Μέλη του Συμβουλίου της Ευρώπης, Ελβετικό Ινστιτούτο Συντηρητικού Δικαίου της Λωζάνης, Εκδόσεις Συμβουλίου της Ευρώπης.
7. Παγκόσμια Έκθεση Αντισημιτισμού 1995, Εκδόσεις Ινστιτούτου Ευρωπαϊκών Υποθέσεων.
8. «Εκθέσεις για την Πρακτική των Κρατών σε Θέματα Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων για το 1994» Υπουργείο Εξωτερικών (Department of State) των ΗΠΑ, 1995 και «Εκθέσεις για την Πρακτική των Κρατών σε Θέματα Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων».
9. «Πολιτικός εξτρεμισμός και η απειλή της δημοκρατίας στην Ευρώπη», Institute of Jewish Affairs (Ινστιτούτο Εβραϊκών Υποθέσεων).
10. Διεθνής Ομοσπονδία του Ελσίνκι για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα, Annual Report 1995 (Ετήσια Έκθεση 1995).
11. CERD/C/210/Add.1: Έκθεση που κατατέθηκε από την Ελλάδα στην Επιτροπή για την Εξάλειψη των Φυλετικών Διακρίσεων, United Nations public document (δημόσιο έγγραφο των Ηνωμένων Εθνών).
12. A/47/18: Έκθεση της Επιτροπής για την Εξάλειψη των Φυλετικών Διακρίσεων στην 47η Συνεδρίαση της Γενικής Συνέλευσης των Ηνωμένων Εθνών αναφορικά με την Ελλάδα, United Nations public document (δημόσιο έγγραφο των Ηνωμένων Εθνών).

13. CERD/C/SR.938-956: Περιληπτικό αρχείο της 41ης συνεδρίασης της Επιτροπής για την Εξάλειψη των Φυλετικών Διακρίσεων, United Nations public document (δημόσιο έγγραφο των Ηνωμένων Εθνών).
14. «Εμποδίζοντας τις φυλετικές διακρίσεις στο Χώρο Εργασίας», Ευρωπαϊκό Ίδρυμα για τη Βελτίωση των Συνθηκών Διαβίωσης και Εργασίας.
15. «Προφυλάκιση αυτών που ζητούν Άσυλο στην Ευρώπη», UNHCR publication (έκδοση UNHCR), Οκτώβριος 1995.